

О. Г. Булуй, к. е. н. доцент,
кафедра інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкової економіки в Україні основним напрямком аграрних реформ має стати курс на формування інноваційної економіки, розвиток підприємницького середовища, підвищення його соціальної спрямованості, послідовну переорієнтацію аграрної економіки на задоволення потреб населення. У цьому зв'язку головною метою політики соціально-економічного розвитку сільських територій має стати створення життєздатного середовища, зокрема через підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів, формування збалансованого ринку праці з чіткими соціальними орієнтирами, забезпечення продуктивної зайнятості та соціального захисту працездатного населення, сприяння розвитку підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу розвитку аграрного сектора свідчать, що від сільського господарства з його успішною динамікою розвитку за останні роки суттєво відстає соціально-економічний розвиток сільських територій. Серед авторів наукових розробок з цієї проблеми слід виділити таких вчених як В.А. Андрійчука, І.М. Демчика, М.Я. Дем'яненка, Ю.О. Луценка, В.Я. Меселя-Веселяка П.Т. Саблука, В.Г. Ситника, О.М. Шпичака, В.І. Юрчишина та ін. Через нерозвиненість інфраструктури, незадовільні умови проживання сільського населення сільське господарство характеризується нерівномірним, обмеженим зростанням, стримується його зростання через відтік висококваліфікованих, креативних працівників. Особливо викликає занепокоєння те, що аграрна галузь втрачає працівників в молодому віці, що є основою формування підприємливості.

Результати дослідження. Соціально-економічний розвиток сільських територій це «реформування», яке базується на децентралізації із одночасним удосконаленням механізму його соціально-економічного розвитку. Даний процес повинен забезпечуватися розвитком підприємництва на селі, диверсифікацією виробництва і його основній галузі – сільському господарстві, використанням інновацій, прогресивних моделей соціально-економічного розвитку сільських територій, що повинні передбачати більшу адміністративну та фінансову самостійність сільських рад,

територіальних громад і більшу відповідальність перед мешканцями сільських територій.

Механізм соціально-економічного розвитку сільських територій має враховувати мультифункціональний їх характер, тобто забезпечувати розвиток сільських поселень та покращення рівня життя їх мешканців за рахунок інших видів діяльності. Сільське господарство багатофункціональне, оскільки воно не обмежене єдиною функцією – виробництвом продуктів харчування і сировини для легкої промисловості. Воно має також безліч інших функцій. В той же час цей сектор варто розглядати як єдине ціле, як система, яка є багатофункціональною. Вона, з однієї сторони, має забезпечувати використання земельних ресурсів для продукування послуг, які носять суспільний характер, а з іншої – бути здатною відповісти на споживчі інтереси якісною і безпечною продукцією.

Сільське господарство з позиції мультифункціональності виконує три різні функції: виробництво продуктів харчування, піклування про навколишнє середовище та сільський розвиток. Перша функція передбачає формування продовольчого фонду необхідного для гарантування продовольчої безпеки за помірними цінами та високою якістю. Цю функцію цілком спроможний виконати приватний сектор, таким чином ринкові сили мають грати важливу роль стосовно встановлення рівноваги. Піклування про навколишнє середовище включає збереження сільських ландшафтів, біологічного різноманіття. Реалізація екологічної функції забезпечується через раціональну сільськогосподарську діяльність, яка в значній мірі має регулюватися державою. Соціальний розвиток передбачає також збереження стилю життя сільських мешканців та культурних традицій. Стосовно сільського розвитку, то в цьому напрямку зусилля в першу чергу мають бути спрямовані на депресивні території та ті де не існує інших форм зайнятості. В цілому підприємництво пов'язане із веденням агровиробництва та інших супутніх видів діяльності не пов'язаних з основною сприятимуть життєздатності сільських районів і балансуватимуть територіальний розвиток.

В сільському господарстві переплітаються різноманітні системи і тому мультифункціональність є природною для сільського господарства. Розгляд сільського господарства з позиції багатофункціонального підходу сприяє імплементації сільськогосподарських знань, нових технологій, а отже об'єктивно поліпшує добробут, сприяє раціональному харчуванню, збільшує доходи сільських жителів суспільними, економічними та екологічними методами. Тобто сільське господарство виступає ланкою,

інтегратором, що встановлює взаємозв'язки між економікою, природним середовищем та суспільством (рис.).

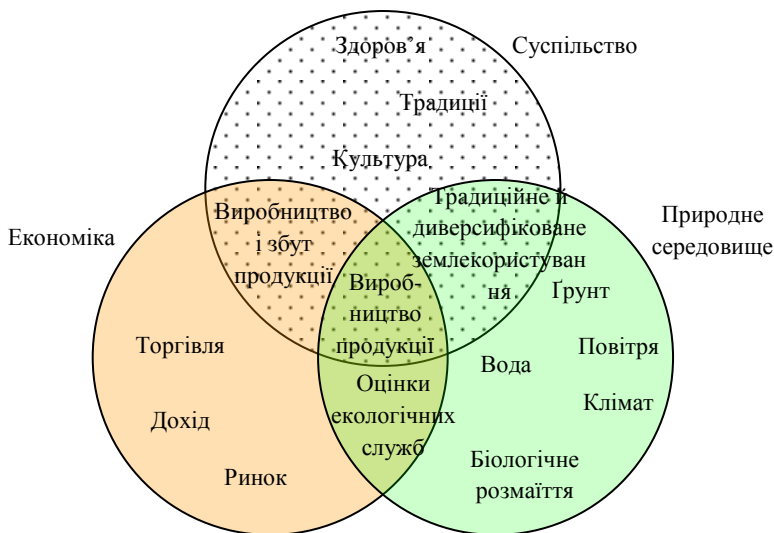

Рис. Інтеграційна роль і функції сільського господарства

Концепція багатофункціонального села передбачає розвиток на селі не тільки сільськогосподарських видів діяльності, але й посилення як «звичних» (освіта, соціальна сфера, культура, ландшафтозбереження), так і «нових» (рекреація, екологія, біологічне розмаїття, відновлювані джерела енергії) його функцій.

Ключовим елементом сільського розвитку є концепція багатофункціональності сільського господарства, згідно якої результатами сільськогосподарської діяльності стають, з одного боку, виробництво агропромислової продукції, з іншого, – забезпечення суспільних благ. У контексті пріоритетів аграрної політики першочергового значення має отримати задоволення суспільних благ, а спектр суспільних благ має значно розширитися, що відобразиться на покращанні якості та умов життя сільського населення.

Розширення спектру видів діяльності, що можуть здійснюватися в сільській місцевості диктується умовами часу та у зв'язку з посиленням негативних економічних та соціальних тенденцій у сільській місцевості України. Неухильно зменшуються доходи селян

(заробітна плата становить 100 дол. США), погіршується якість життя (70% доходів домогосподарств спрямовується на харчування), зростає рівень безробіття (майже 40% населення сільської місцевості віком від 15 до 70 років економічно неактивне), скорочується тривалість життя сільського населення тощо.

Механізм соціально-економічного розвитку сільських територій, що базується на децентралізації активізує систему внутрішніх факторів соціально-економічного розвитку. Більші витрати на облаштування населених пунктів, розвиток соціальної інфраструктури, покращання життєвих умов, актуалізує розвиток підприємницької сфери. Саме зміцнення виробничого потенціалу забезпечить формування необхідного фінансового ресурсу для забезпечення соціального розвитку сільських територій.

Механізм соціально-економічного розвитку може визначитися як сукупність методів, способів, засобів, інструментів та важелів управлінського впливу і виділення ключових компетенцій та основних складових. Функціонування механізму соціально-економічного розвитку покликаний забезпечити створення умов, а також моніторинг та порядок коригування заданих параметрів розвитку.

Механізм соціально-економічного розвитку сільських територій є динамічною та відкритою системою. В ньому має враховуватися вплив усіх внутрішніх та зовнішніх чинників на динаміку розвитку сільських територій, а також тих, що можуть виникати в майбутньому. Зміст механізму організаційно-економічного розвитку сільських територій виявляється у його функціях, що полягають у реалізації потенціалу розвитку сільських територій, несільськогосподарських видів діяльності, зміцнення духу підприємництва, створення умов для забезпечення соціального розвитку сільських поселень, зростання добробуту громадян сільської місцевості тощо. Важливим завданням механізму соціально-економічного розвитку сільських територій є створення рівних умов для розвитку усіх форм власності та організаційно-правових форм суб'єктів господарювання.

Результати теоретичних та аналітичних досліджень дозволяють запропонувати наступну структурно-логічну модель механізму соціально-економічного розвитку сільських територій. Мультифункціональні можливості сільського господарства є важливим елементом аграрної політики в майбутньому. Проте, для отримання максимальної вигоди і збільшення мультифункціональних можливостей необхідне широке співробітництво між державними структурами, громадськими організаціями та суб'єктами агробізнесу.

Висновки. Основним концептуальним положенням у розвитку сільських територій є розвиток підприємницької діяльності на селі й підвищення доходності сільськогосподарського виробництва як бази для зміцнення місцевих бюджетів, перехід на інноваційний тип розвитку сільської економіки, збільшення зайнятості та рівня заробітної плати сільських жителів, залучення інвестицій у сільську місцевість, поширення на неї діяльності перспективних високодохідних сфер виробництва.

Список використаних джерел

1. Булуй О. Г. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Житомирської області / О. Г. Булуй // Наукові читання – 2013 : наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир : ЖНАЕУ, 2013. – Т. 2. – С. 279–281.

2. Булуй О. Г. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Житомирської області / О. Г. Булуй // Наукові читання – 2013 : наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир : ЖНАЕУ, 2013. – Т. 2. – С. 279–281.

3. Плотнікова М.Ф. Інноваційний характер та ризики в управлінні розвитком сільських територій [Електронний ресурс] / М.Ф. Плотнікова // Економіка та суспільство. – 2016. – №3. – Режим доступу до журналу: <http://econprmyandsociety.in.ua>